

Beata Cwalina

Uniwersytet Kardynała
Stefana Wyszyńskiego

ABORCJA - PRZYCZYNY I SKUTKI

Aborcja nie jest zjawiskiem nowym, lecz towarzyszy ludzkości od zarania dziejów. Już w starożytności stosowano przerywanie ciąży, np. w antycznej Grecji regulowano w owy sposób liczbę urodzeń¹.

„Aborcja” jako termin pochodzi od łacińskiego słowa *abortus* tzn. poronienie, przedwczesne wydalenie płodu w pierwszych szesnastu tygodniach jego istnienia. Jest to celowe, przedwczesne zakończenie ciąży, które prowadzi do śmierci zarodka lub płodu. Nie każde jednak poronienie jest aborcją w takim rozumieniu, jakie jest powszechnie używane. Jedynie poronienie wywołane czynnikiem sztucznym wobec organizmu matki lub dziecka (za zgodą kobiety), które prowadzi do przerwania ciąży, należy uznać za aborcję w ścisłym znaczeniu – poronienie sztuczne². Encyklopedia Bioetyki ujmuje to w sposób następujący: jest to „zabieg mający na celu przerwanie ludzkiego życia w okresie płodowym (wewnątrzmacicznym)”⁴. A jak wiemy życie rozpoczyna się z chwilą poczęcia i nie jest ono „(...) życiem ojca ani matki, lecz nowej, żyjącej istoty ludzkiej, która rozwija się niezależnie od nich. Nie stałaby się istotą ludzką, jeśli nie byłaby nią od samego początku”⁵ – czytamy w Deklaracji o przerywaniu ciąży.

¹ A. Muszala (red.), *Encyklopedia Bioetyki*, Radom 2005, J. Kowalski, *aborcja*, s. 17.

² *Encyklopedia popularna PWN*, Warszawa 1982.

⁴ A. Muszła, (red.), *Encyklopedia...*, dz. cyt., Radom 2005, s.17.

⁵ Kongregacja Nauki Wiary, *Deklaracja o przerywaniu ciąży*, Watykan 1974.

W Polsce problematyka aborcji często wywołuje ożywioną dyskusję religijno-filozoficzną bądź polityczno-ideologiczną. Szczególnie kontrowersje budzi kwestia – czy zygota, zarodek, a następnie płód jest człowiekiem, czy potencjalną istotą ludzką? Trudności w znalezieniu odpowiedzi na powyższe pytanie mogą powodować, że mimo dowodów wskazujących na istnienie niekorzystnych następstw aborcji, jest ona wciąż dokonywana przez lekarzy, którzy powinni chronić życie i zdrowie ludzkie, a nie je niszczyć⁶.

W niniejszej pracy zajmiemy się problematyką aborcji w trzech wymiarach: prawnym, moralnym oraz psychologicznym.

1. Aspekt prawny vs aspekt moralny

We współczesnych kodeksach karnych przestępstwem zabójstwa określa się pozbawienie życia człowieka urodzonego, a poprzez termin człowiek rozumie się istotę ludzką od urodzenia do śmierci. Aborcja, w owych kodeksach, nie jest kwalifikowana jako zabójstwo człowieka, ale uznawana jest za przestępstwo przeciw życiu. Dzieje się to tak dlatego, ponieważ prawo karne nie traktuje niezaimplantowanego embrionu jako jednostkę ludzką, a co za tym idzie nie zakłada jego podmiotowego statusu. „W ten sposób (...) w polskim prawie względ na dobro o wartości zdecydowanie niższej – subiektywnie oceniane warunki życia matki – usprawiedliwia poświęcenie dobra najcenniejszego, fundamentalnego, jakim jest życie ludzkie”⁷.

⁶ Zob., *Kodeks Etyki Lekarskiej* (art. 2) z 2.01.2004r.

⁷ M. Gałązka, *Przestępstwo dzieciobójstwa w kodeksie karnym z 1997r.*, w: A. Grześkowiak (red), *Ochrona życia w nowym kodeksie karnym*, Lublin 1999, s. 40.

Tak więc *status prawny*⁸ *nasciturusa*⁹ w Polsce zezwala na dokonanie aborcji. Wynika to z faktu, że teoretycy prawa rozpatrują status płodu ludzkiego jedynie w kategoriach prawnych. Odrzucają oni w sposób definitywny status moralny nienarodzonego dziecka, ponieważ moralność dotyka *prawa naturalnego*¹⁰, które związane jest z ontologią bytu – z samym faktem, że owy byt (w tym przypadku poczęte dziecko) jest osobą i istnieje realnie. Nie uznają oni idei prawa naturalnego, gdyż traktują je legalistycznie, chcieliby mieć konkretne normy, a normy prawa naturalnego mają charakter ogólny¹¹.

Powyższy tok rozumowania teoretyków prawa przyczynił się do tego, iż ustawy dotyczące przerywania ciąży w Polsce zanegowały status moralny płodu. Nie chroniły one bezpośrednio życia dziecka nienarodzonego – istoty ludzkiej w prenatalnej fazie jego rozwoju, lecz koncentrowały się na ochronie zdrowia matki oraz na przestrzeganiu praw kobiety ciężarnej. Powyższy stan prawny utrzymywał się do roku 1993. Wówczas to aspekt moralny zaczął odgrywać istotną rolę.

W przeciwieństwie do wcześniejszych ustaw, ta regulacja prawna czyniła przedmiotem ochrony życie dziecka poczętego jako istoty ludzkiej, chociaż nie do końca była to pełna ochrona, ponieważ zostało zalegalizowane zabicie dziecka poczętego w 3 przypadkach:

- 1) ciąża stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej,

⁸ *status prawny* – „to pozycja jaką system prawa przypisuje w porządku prawnym wyróżnionym kategoriom bytów. Byty te są prawnie relatywne, to jest takie, z których istnieniem lub działaniem prawo wiąże następstwa prawne”. W. Lang (red.), *Prawne problemy ludzkiej prokreacji*, Toruń 2000, s. 50.

⁹ *nasciturus* – (łac. mający się urodzić) dziecko poczęte, ale jeszcze nie narodzone.

¹⁰ *prawo naturalne* – „prawo wrodzone człowiekowi, wszędzie i zawsze istniejące i niezależne od wszelkiego prawodawstwa państwowego”, A. Aduszkiewicz (red.), *Słownik filozofii*, Warszawa 2004, s. 416.

¹¹ M. Gałzka, *Przestępstwo dzieciobójstwa...*, dz. cyt., Lublin 1999.

- 2) duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego uszkodzenia płodu lub nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu,
- 3) zachodzi uzasadnione podejrzenie, że ciąża powstała na skutek czynu zabronionego (np. gwałt), (wykluczono względy społeczne)¹².

Z moralnego punktu widzenia, według przeciwników ustawy aborcyjnej, nawet te trzy wyżej wymienione sytuacje tolerowane przez prawo powinny być uznane za zabronione. Jak twierdzi T. Ślipko za zakazem przerywania ciąży stoi teza – *nasciturusowi* przysługuje niezbywalne prawo do życia, które jest absolutne i nie dopuszcza żadnych wyjątków. Jeśli ktoś nie przyznaje płodowi statusu moralnego to w praktyce winien kierować się zasadą większego bezpieczeństwa (*in dubio pro vita humana*), która mówi, że płód może być człowiekiem¹³.

W każdej z tych trzech supozycji akceptowanych przez prawo poświęca się życie dziecka nienarodzonego, po to, aby osiągnąć dobro zewnętrzne – służące innej osobie niż zabijany płód, mniej wartościowe, czasem z nim równorzędne, ale zawsze odrębne. Życie płodu służy jako środek, narzędzie uznane za dobre wówczas, gdy odpowiada interesom osobie, która tego działania się dopuszcza. Natomiast o czym mówił już I. Kant: człowiek powinien zawsze być traktowany jako cel sam w sobie, a nie jako narzędzie realizacji dowolnych celów¹⁴. Należy więc stwierdzić, że w akcie przerywania ciąży dokonuje się przewrócenie wartości.

Dowodem na to jest fakt, iż życie ludzkie staje się przedmiotem przetargu i wymiany. Za czyjeś lepsze warunki materialne, zdrowie, życie, musi płacić swym życiem drugi człowiek – nie ważne, że jeszcze nienarodzony, bezbronny, który swym działaniem nikomu gwałtu nie

¹² M. Filar, *Lekarskie prawo karne*, Kraków 2000, s. 190.

¹³ T. Ślipko, *Za czy przeciw życiu: pokłosie dyskusji*, Kraków – Warszawa 1992, s. 27.

¹⁴ I. Kant, *Uzasadnienie metafizyki moralności*, Warszawa 1953, s. 60.

zadaje i zadać nie może. Otóż, każde osobowe istnienie ludzkie, a więc również embrion, płód, posiada wartość samą w sobie i z racji jej moralnej osobowej godności powinno cieszyć się niepogwałcalnym prawem do życia. Zdaniem M. Safjan „unicestwienie dziecka poczętego musi być traktowane jako nie tylko dlatego, że narusza to pewne wartości, że prowadzi do negatywnych skutków zdrowotnych, że podważa biologiczne trwanie społeczeństwa bądź też, że jest źródłem głębokich kryzysów psychologicznych kobiety, ale przede wszystkim dlatego, że oznacza śmierć człowieka”¹⁵.

Należy także zauważyć, że czasy w jakich żyjemy, ludzie często określają mianem cywilizacji humanizmu, która uchwała *Światową Deklarację Praw Zwierząt*, sprzeciwiając się eksperymentom na zwierzętach. Zatem, możemy stwierdzić, że chociaż jesteśmy wrażliwi na wartość życia zwierząt i ludzi to jednak ze spokojem przyjmuje się i legalizuje przerywanie ciąży. W związku z tym nasuwa się wniosek – każde przerwanie ciąży stanowi naruszenie moralnego sensu naszej cywilizacji.

2. Aspekt psychologiczny

2.1. Przyczyny aborcji

Zgodnie z prawem polskim do najczęstszych przyczyn aborcji można zaliczyć:

- a) wskazania medyczne – zagrożenie zdrowia i życia matki;
- b) wskazania eugeniczne – stwierdzenie ciężkich wad rozwojowych płodu podczas badań prenatalnych;
- c) poczęcie w wyniku czynu nie dozwolonego np. gwałt¹⁶;

¹⁵ M. Safjan, *O ochronie życia poczętego*, Łódź 1989, nr. 16, s. 13.

¹⁶ M. Filar, *Lekarskie...*, dz. cyt., Kraków 2000, s. 190.

W dużej ilości przypadków kobiety, które decydują się na dokonanie aborcji poza wyżej wymienionymi powodami podają kilka innych, które skłoniły je do podjęcia owej decyzji.

Do najistotniejszych należy ogólny brak szacunku dla życia oraz brak zgody co do tego, kiedy zaczyna się życie. Otóż bardzo często kobiety, które zachodzą w niechcianą czy nie planowaną ciążę zaprzeczają, że dziecko rozwijające się w ich łonie jest człowiekiem. Nie przyjmują do wiadomości faktu, że zarodek, płód jest osobą, a nie jak określają inni: „zlepkiem tkanek”. Już w ósmym tygodniu ciąży dziecko odczuwa ból, reaguje na dotyk. W dwunastym tygodniu ciąży ciało nienarodzonego dziecka jest całkowicie ukształtowane, a mimo to kobieta często decyduje się na aborcję. Tłumaczy ona sobie, że nie nosi w sobie istoty ludzkiej oraz przekonuje samą siebie, że aborcja jest prostym zabiegiem, który rozwiązuje niemiły problem i nie oznacza odebrania życia, zabójstwa jej dziecka¹⁷.

Inną przyczyną, która może popychać kobietę do aborcji jest wstyd, lęk przed negatywną oceną, dezaprobatą społeczną, dotyczy to często młodych niezamężnych kobiet, nastolatek. Zajście w ciążę przed ślubem jest świadectwem aktywności seksualnej, a w związku z tym dowodem złego prowadzenia się – jak to jest przyjęte społecznie. Dlatego też, aby uniknąć negatywnych opinii na swój temat, bądź niechcianej konfrontacji z rodzicami, młoda dziewczyna gotowa jest dokonać aborcji¹⁸.

U niektórych kobiet wiadomość o ciąży wywołuje wyłącznie negatywne reakcje. Myślą one o obowiązkach związanych z opieką nad dzieckiem, a przede wszystkim jak zmieni się ich życie po narodzinach potomka. Dziecko to przecież dodatkowe wydatki, ograniczenie planów, marzeń, dążeń. Te i wiele innych wątpliwości powoduje, że kobieta

¹⁷ N. Michels, *Aborcja. Przywrócić sens życiu*, Katowice 2005, s. 14-15.

¹⁸ Tamże, s. 15-16.

dochodzi do wniosku, że nie jest to dobry czas na dziecko, ponieważ nie pasuje ono do jej stylu życia więc wydaje się, że aborcja jest najrozsądniejszym rozwiązaniem¹⁹.

Zdarza się również, że kobiety są nakłaniane do usunięcia ciąży przez inne osoby. Często są to: rodzice, chłopak, mąż, a czasem lekarz. Mimo, że same chcą urodzić dziecko, to jednak ulegają presji otoczenia. Czują się samotne, brakuje im wsparcia. A oto historia Nancy, która znalazła się w takiej sytuacji: *„Mąż Nancy porzucił ją z dwojgiem małych dzieci, kiedy była w piątym miesiącu ciąży. Matka powiedziała jej, że powinna poddać się aborcji, bo żaden mężczyzna nigdy nie zechce jej z trójką dzieci i że nawet z dwójką, które już ma, będzie jej ciężko. W kilka godzin po odejściu męża Nancy poszła do lekarza, który stwierdził, że ze względu na zaawansowaną ciążę będzie musiała poddać się aborcji jeszcze tego samego dnia. (...) Nie miała chwili do namysłu. (...) poddała się aborcji (...)”*²⁰.

2.2. Skutki aborcji

Bezpośrednio po aborcji wiele kobiet odczuwa natychmiastową ulgę, ponieważ nie muszą już martwić się nie chcianą ciążą. Jednak uczucie to jest krótkotrwałe, wkrótce zastępuje je m. in.: poczucie winy, żal, smutek. Dlatego kobieta, aby poradzić sobie z cierpieniem psychicznym stosuje pewien zespół mechanizmów obronnych, na który składają się:

- racjonalizacja – kobieta usprawiedliwia swoją decyzję o aborcji, podając argumenty za tym, że zrobiła dobrze;
- tłumienie – kobieta usuwa ze swojej świadomości wszystkie negatywne uczucia związane z aborcją;

¹⁹ Tamże, s. 20-23.

²⁰ N. Michels, *Aborcja...*, dz. cyt., s. 16-17.

- wyparcie – kobieta nie jest świadoma negatywnych uczuć związanych z aborcją, ponieważ wcześniej je wyparła;
- kompensacja – np. kiedy kobieta zachodzi niedługo po aborcji w ciążę, aby zastąpić poczętym dzieckiem to, które utraciła²¹;

Zazwyczaj po siedmiu, ośmiu latach od aborcji, jako skutek tłumienia żalu po utracie usuniętego dziecka może pojawić się zespół poaborcyjny tzw. pourazowe zaburzenie stresowe. Zespół ten charakteryzują m. in. następujące objawy: depresja, niepokój, smutek, obniżenie poczucia własnej wartości, bezsenność, wrogość wobec siebie i innych, powtarzające się sny, skłonności samobójcze, osamotnienie, fantazjowanie na temat płodu²².

Pełny obraz urazu poaborcyjnego pokazuje przypadek Niki: *„Była to ciąża niezaplanowana. (...) zdecydowałam się na aborcję. (...). Z powodu komplikacji musiałam zostać w szpitalu. O dziecku nie myślałam w ogóle, dopóki nie wróciłam do domu, i wtedy zaczęło do mnie wszystko docierać. Przez trzy tygodnie płakałam w swoim pokoju. Byłam bardzo zła na matkę. Powiedziałam jej, żeby czuła się winna tego, że zmusiła mnie do aborcji. (...). Zrozumiałam, że byłam matką (...). Teraz, kiedy poznaję nowych znajomych, (...), mówię im, że mam syna i opowiadam, jaki jest. Wybieram dla niego różne rzeczy, ubrania i jedzenie. Nie mogę spotykać się z małymi dziećmi. Jest to zbyt bolesne. Przestałam utrzymywać kontakt z przyjaciółką, która poprosiła mnie, abym zaopiekowała się jej córką przez kilka godzin. Byłam dla niej nie dobra. (...). Rozmawiam dużo ze swoim synem. Piszę do niego listy.*

²¹ Tamże, s. 38-41.

²² N. Michels, *Aborcja...*, dz. cyt., s. 28.

*Proszę go o wybaczenie, ale on mi nie wybacza, bo to dla niego bardzo bolesne. Często mi się śni (...)*²³.

Oprócz skutków psychologicznych aborcji możemy wskazać jej somatyczne konsekwencje. Następstwa somatyczne zależą od m. in. następujących czynników: wieku kobiety, metody aborcji, zaawansowania ciąży. Natomiast do najczęstszych komplikacji usuwania ciąży należą:

- a) uszkodzenie szyjki macicy,
- b) przebicie macicy,
- c) uszkodzenie narządów sąsiednich, np. jelit, pęcherza moczowego,
- d) krwotok,
- e) zakażenie, które może prowadzić do bezpłodności,
- f) zwiększenie ryzyka wystąpienia raka piersi,
- g) zwiększenie ryzyka powikłań podczas następnej ciąży,
- h) objawy uboczne: bóle brzucha, nudności, wymioty, biegunka, gorączka, ataki astmy**²⁴;

3. Życie po dokonanej aborcji

Często kobieta po dokonanej aborcji posługuje się mechanizmem zaprzeczania, który blokuje naturalny proces przeżywania żalu po śmierci dziecka. Wypiera się ona jakiegokolwiek odpowiedzialności za decyzję o aborcji, obwinia innych lub szuka potwierdzenia, że dokonała dobrego wyboru. Jeżeli kobieta nie wybaczy sobie, może zacząć się potępiać. Gdy do tego dojdzie, będzie widzieć tylko zło, jakie wyrządziła oraz gardzić sobą. W końcu zacznie myśleć o samobójstwie i może nawet targnąć się

²³ A. Speckhard, N. Mufel, *Uniwersalne reakcje na aborcję? Więzy, trauma i żal u kobiet z doświadczeniem aborcji*, w: N. Michels, *Aborcja. Przywrócić sens życiu*, Katowice 2005, s. 142-143.

²⁴ B. Chazan, *Somatyczne następstwa aborcji*, w: B. Chazan, W. Simon (red.), *Aborcja. Przyczyny, następstwa, terapia*, Wrocław 2009, s. 77-83.

na swoje życie, ponieważ będzie chciała się ukarać za swój grzech. Dlatego, tak bardzo ważne jest, aby kobieta nie pozostawała „sam na sam” z problemem aborcji. Aby temu zapobiec, tworzone są poaborcyjne grupy wsparcia bądź grupy samopomocy, które zapewniają potrzebne wsparcie w radzeniu sobie z negatywnymi emocjami tj. smutkiem, bólem. Są to miejsca gdzie kobiety przechodzą pewną terapię – proces zdrowienia. Uczą się przebaczać sobie, innym, przyjmować przebaczenie, a także dzielić się swoim doświadczeniem z innymi²⁵.

Bibliografia

Aduszkiewicz A.(red.), *Słownik filozofii*, Warszawa 2004.

Chazan A., *Somatyczne następstwa aborcji*, w: B. Chazan, W. Simon (red.), *Aborcja. Przyczyny, następstwa, terapia*, Wrocław 2009.

Cross K. A., *Grupy samopomocowe dla kobiet po aborcji – osobiste doświadczenia*, w: B. Chazan, W. Simon (red.), *Aborcja. Przyczyny, następstwa, terapia*, Wrocław 2009.

Filar M., *Lekarskie prawo karne*, Kraków 2000.

Gałązka M., *Przestępstwo dzieciobójstwa w kodeksie karnym z 1997r.*, w: A. Grzeškowiak (red), *Ochrona życia w nowym kodeksie karnym*, Lublin 1999.

Kant I., *Uzasadnienie metafizyki moralności*, Warszawa 1953.

Kodeks Etyki Lekarskiej (art. 2) z 2.01.2004r.

Kongregacja Nauki Wiary, *Deklaracja o przerywaniu ciąży*, Watykan 1974.

Lang W. (red.), *Prawne problemy ludzkiej prokreacji*, Toruń 2000.

Michels N., *Aborcja. Przywrócić sens życiu*, Katowice 2005.

Muszala A., (red.), *Encyklopedia Bioetyki*, Radom 2005, J. Kowalski, *aborcja*.

²⁵ K. A. Cross, *Grupy samopomocowe dla kobiet po aborcji – osobiste doświadczenia*, w: B. Chazan, W. Simon (red.), *Aborcja. Przyczyny, następstwa, terapia*, Wrocław 2009, s. 328-329.

Safjan M., *O ochronie życia poczętego*, Ład 1989, nr. 16.

Speckhard A., N. Mufel, *Uniwersalne reakcje na aborcję? Więzy, trauma i żal u kobiet z doświadczeniem aborcji*, w: N. Michels, *Aborcja. Przywrócić sens życiu*, Katowice 2005.

Ślipko T., *Za czy przeciw życiu: pokłosie dyskusji*, Kraków – Warszawa 1992.

Zubik M., *Problem aborcji na świecie w dokumentach i orzecznictwie sądowym*, Warszawa 1995.